História módy 4 (v rokoch) :)

Obsah

- Empír
- Biedermeier
- Druhé rokoko/Romantická móda
- Secesný štýl

Tretia časť Pokračovanie...

Roku 1733 - Angličan J. Kay dal do prevádzky tkáčsky stroj z rýchlobežným člnkom, čo zdvojnásobilo produktivitu práce.

Roku 1755, 17. júla - si dal šijací stroj patentovať anglický vynálezca Charles Weissenthal.

Roku 1764 - britský tkáč James Hargreaves skonštruoval spriadací stroj nazývaný Jenny. Stroj mal 8 vretien a výrazne sa ním zvýšila produkcia výroby bavlnených tkanín.

Roku 1771 - R. Arkwright sústredil zdokonalené spriadacie stroje v mechanickej tkáčovni a začal tak prevádzku prvej modernej továrne.

Spriadací stroj Jenny

Stroj na čistenie bavlny

Roku 1784 - Angličan E. Carwright skonštruoval mechanický tkací stroj.

Roku 1785 - C. L. Berthollet použil chlór pri bielení. To viedlo k veľkému rozvoju ako textilného tak aj chemického priemyslu.

Roku 1794 - skonštruoval Američan Eli Whitney stroj na čistenie bavlny.

Koncom 18. storočia

- sa začínajú objavovať na hladkých tvárach žien prvé povestné mušky - mouches rokokovej módy,

- ešte v máji 1789 sa hlavný ceremoniár Bourbonovského rodu pán Dreux de Brézé oháňal starým predpisom z roku 1614 o úboroch jednotlivých stavov a nariaďoval tretiemu stavu, aby sa obliekal veľmi jednoducho do čiernych šiat a tým sa odlišoval od fialových prelátov a šľachty v zlatom vyšívaných šatách zdobených čipkami[1],

- na konci obdobia rokokovej módy sa v Anglicku začal presadzovať jednoduchší odev[2] novovznikajúcej buržoázie, ktorá hospodársky silnela a svoj vecný a praktický talent uplatnila aj v účelnom obliekaní[3]. Anglický redingcoat - frak prispôsobený jazde na koni, krátka vesta, pohodlné nohavice, guľatý klobúk a vysoké kožené topánky postavili Britov po prvý raz na čelo pánskej módy. Táto móda sa uplatnila aj vo Francúzsku, kde ženský odev naďalej zásadne sledoval módu starého režimu, avšak podstatne zjednodušenú. Veľmi rýchlo sa ujali dlhé nohavice - pantalóny s nízkymi topánkami nového druhu,

- v období Francúzskej revolúcie zmizli z oblečenia z praktických príčin[4] aj jemné drahocenné látky a napudrované účesy. Revolučným ženským oblečením sa stal kroj, ktorý svojou ľahkosťou a pohodlím pripomínal Grécko a zdôrazňoval poprsie,

- až do roku 1789 sa používal stále jemnejší a priesvitnejší materiál. Už i tak priehľadný mušelín bol nahradený ešte otvorenejším tylom[5],

- podľa *Akademického náučného slovníka* bolo kúpanie v mori liekom pre tých, ktorých pohrýzol besný pes. Kúpanie v mori bolo teda šokovou terapiou pre takmer beznádejné prípady a pokladalo sa za zdraviu škodlivé.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

Roku 1790 určovala módnu líniu uhorským šľachtičnám najnovšia francúzska móda

18. storočie - bolo zlatým storočím vejárov. Vejáre boli nevyhnutným doplnkom panovníkov, nižšej a vyššej šľachty, cirkevných hodnostárov a bohatých mešťanov. Používali sa celé kolekcie vejárov pre rôzne príležitosti[6]. Vejáre panovníkov a najvyššej šľachty vyrábali klenotníci, maliari a rezbári do kameňa.

Od konca 18. storočia - do roku 1815 - sa v obliekaní uplatňovala **empírová móda**, štýl odevov z obdobia vlády Napoleona, ktorý sa rýchlo rozšíril do celej Európy[7]. Presadzoval hladkú, triezvu antickú líniu a menšie výstrihy. Tkaniny príliš malej hmotnosti boli nahradené teplejším taftom, zamatom, brokátom a súknami[8].

Odev ženy mal košeľový strih s dĺžkou nad členky, bol viac delený než skôr, z denného používania zmizla vlečka a pás sa znížil. Farebnosť odevov spoločne s bielou farbou zostala zachovaná. Výrazným doplnkom sa stal kašmírový šál a šperky. Šaty siahali už len pod členky a odhaľovali nízke mäkké topánky bez podpätkov.

Taktiež odev muža sa zjednodušil a bol triezvejší. Nohavice sa predĺžili, pôvodne sa zasúvali do vysokých topánok, neskôr siahali až k členkom. Ich tvary s malými obmenami trvajú dodnes. K nohaviciam sa nosil frak s krátkym pásom, vypchanými ramenami, vysokým preloženým golierom a širokými lemami a kravata. K obleku patrila aj vesta. Cez frak sa nosil kabátik a pláštenka.

Odev z obdobia empíru

Empírový ženský odev

Empírový mužský odev

Začiatkom 19. storočia

- muži padali k nohám zrelých žien s plnou figúrou,

- sa objavili mnohé patenty od množstva vynálezcov na síce funkčné, ale na praktické použitie sa nehodiace šijacie stroje (napríklad Stone a Henderson, roku 1804).

Roku 1801 - Francúz J. M. Jacquard skonštruoval tkací stroj, ktorý pomocou dierkovaných kartičiek samočinne vytkával rôzne, aj zložité vzory.

V rokoch 1820-1840 - sa v štýle odievania uplatňoval **biedermeier**. Bol ovplyvňovaný industrializáciou. Pretože v tom čase intenzívne stúpala kúpyschopnosť obyvateľstva, stal sa záležitosťou širšieho okruhu ľudí, ktorí boli menej vyberaví. Skôr sa uspokojili s napodobeninami a nenástojili toľko na pravých origináloch. Krása a kvalita boli nahradené kvantitatívnym výrobkom kapitalistickej továrne. Tento štýl zdôrazňoval skromnosť a hanblivosť. Vzorované, hlavne kockované, tkaniny boli módne a používali sa na odevy pre ženy i mužov.

Ženský odev sa skladal zo živôtika, ktorý obopínal hruď, zo sukne s mnohými spodničkami[9], pásu posunutého do prirodzenej výšky a z korzetu. Útly driek zdôrazňovali aj rukávy, ktoré sa rozšírili až do mohutnosti. Stále vzrastajúci golier, nakoniec ako strecha, pokrýval celé ramená. V zimnom období sa nosili plášťové šaty z vlnených tkanín alebo peleríny. Obľúbené boli šále z drahého kašmíru, šatky a kožušinové boa.

V odevoch pre mužov zostal spoločenským i vychádzkovým oblečením čierny[10] frak, cylinder a dáždnik. Frak[11] bol tesne priliehavý a nosili sa k nemu dlhé úzke nohavice s farebnou vestou[12] a majstrovsky uviazanou kravatou[13]. Zvrchník (kabát) sa stal bežnou súčasťou odevu.

Odev z obdobia biedermeieru

Záväznú svetovú módu v tej dobe udávali Paríž a Londýn. Módu biedermeier nosili bohatí mešťania aj králi.

V 20. rokoch 19. storočia - sexsymbolom ženskej krásy boli vychudnuté krásky. Cenil sa dlhý krk, prsia museli čo najviac biť do očí, driek sťahoval prísny korzet. Mladé ženy boli dokonalým opakom svojich matiek.

Roku 1825 - R. Roberts zostrojil spriadací automat - selfaktor.

Roku 1828 - sa v Amerike začal používať predchodca dnešných pradiarenských strojov - upravený prstencový pradiarensky stroj. Vynašiel ho J. Thorp.

Roku 1829 - Francúz B. Thimonnier zostrojil prvý použiteľný šijací stroj. Svoj patent predal.

V 30. rokoch 19. storočia - muži začali nosiť opäť bradu. Tento znak mužnosti nosili muži až do začiatku Prvej svetovej vojny.

Roku 1833 - americký vynálezca Walter Hunt vymyslel stroj, ktorý vytváral prepletajúce sa stehy z dvoch nití.

V rokoch 1840-1870 - sa v štýle odievania uplatňovala móda zdôrazňujúca nádheru a veľkoleposť, a ktorá vonkajšou stránkou pripomínala rokoko. Odtiaľ má meno - **druhé rokoko** alebo tiež **romantická móda**.

V ženskom odeve sa opäť uplatnila krinolína[14], ktorá nemala stále rovnaký tvar a veľmi sa rozšírila[15]. Najprv bola kruhová, v šesťdesiatych rokoch oválna a jej šírka sa menila. Ani materiál obručovej sukne nebol vždy rovnaký. Spočiatku sa používali kostice, nakoniec zvíťazil oceľový drôt. Krinolína spotrebovala veľké množstvo látok, najmä keď boli v móde početné volány, zodpovedajúce rokokovým kvetinovým girlandám. Obručovej sukni vtedy zodpovedal opäť korzet. Značné bolo dekoltovanie hornej časti hrude, ramien a paží. Účesy boli na rozdiel od pôvodného rokoka vždy malé, aby kontrastovali s veľkou hmotou spodnej časti šiat. Obľúbené boli drahé materiály. Hodváb, atlas a jemné látky z česanej priadze sa nosili na každú dennú dobu. Menlivý taft, rips, brokát a najmä moiré antique patrili k reprezentačným látkam. Letné šaty boli z krepu, tylu, mušelínu a berége.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

Zimné modely z časopisu *Ungarische Allgemeine* z roku 1848

Pánska móda ani vo farbách ani v tvarovej rôznosti nesledovala dámsku a nemala nič spoločného s rokokom. Naopak, ešte viac sa vzdala farebnosti a ozdôb. Muž tej doby si nemohol dovoliť oblek, ktorý ho zdržoval v práci a obmedzoval v pohybe. Aj zložité viazanky postupne zmizli. Mužský oblek sa stále zjednodušoval. V tejto dobe vzniklo triezve a účelné sako, už veľmi podobné dnešnému, ktoré je odvtedy pod rôznymi menami stále základným prvkom mužského oblečenia. Pestrosť postupne ustupovala aj u vesty a jediným farebným miestom mužského obleku bola viazanka. Nohavice sa svojou farbou vždy líšili od saka. Popri cylindri, ktorý bol dovtedy v niekoľkých základných tvaroch nevyhnutnou súčasťou pánskeho oblečenia, sa začal nosiť nízky, tvrdý klobúk. Malá pestovaná briadka alebo bokombrady s fúzmi alebo aspoň anglické fúziky a triezvy účes ozdobovali hlavy mužov. Trištvrťová pláštenka alebo kabát do dažďa, topánky s nízkymi podpätkami a tenká palička dokresľovali odmeranú korektnosť vtedajšej pánskej módy.

Odev z obdobia druhého rokoka/romantickej módy

Roku 1846, 10. septembra - Američan Elias Howe si dal patentovať šijací stroj, ktorý sa s malými vylepšeniami vyrábal niekoľko desiatok rokov.

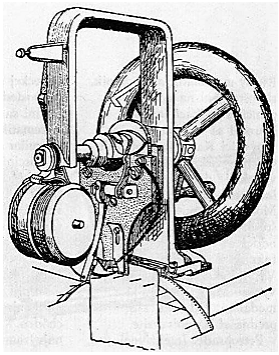

Howeov prvý model šijacieho stroja

Roku 1849 - vynašiel Američan Hunt zatvárací špendlík[16].

Okolo roku 1850 - západný svet sa prestal na more pozerať ako na priepasť obývanú príšerami. More sa stalo priestorom, v ktorom sa je príjemné máčať. Kúpaniu v mori sa začali pripisovať liečivé a regeneračné účinky, odporúčalo sa najmä ženám z miest a bledým deťom. Museli byť však náležite oblečené. Vystaviť holú pokožku liečivým účinkom vody alebo pohľadom nepovolaných osôb neprichádzalo do úvahy. Do mora sa vchádzalo

v šesťdielnom oblečení: v šatách, v širokých podviazaných nohaviciach (pre prípad, že by sa sukňa nadvihla), v košeli zakrývajúcej ramená, v dlhej sukni, v čipkovanom čepci a v obuvi. Ideálne bolo, keď sa žena nechala odniesť v okrúhlej kabínke až k vode a ponorila sa do nej skrytá pred zvedavými pohľadmi. Čoskoro sa však ukázalo, že kúpanie viac pomáhalo tým, čo boli menej oblečení.

Roku 1850 - sa v USA po prvý raz objavili lacné moderné džínsy vyrobené z pevnej látky, ktorá sa ľahko prala. Ich tvorcom bol Levi Strauss a vyrobil ich na požiadanie neznámeho zlatokopa, ktorý ho požiadal o výrobu pevných a kvalitných nohavíc, pretože nohavice z obyčajnej látky sa veľmi rýchlo obnosili.

Prvé Levi Straussove reklamy zdôrazňovali pevnosť látky

Roku 1858 - bola Američanom Hamiltonom Smithom vynájdená prvá práčka. Poháňaná bola silou svalov.

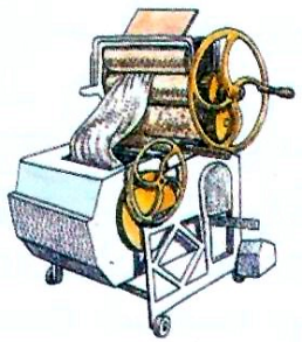

Prvá práčka

Roku 1860 - sa objavili prvé dvojdielne plavky viac-menej rovnaké pre mužov a ženy. Pozostávali z košele siahajúcej nad kolená a vydutých nohavíc. V móde bol modrý keper s bielymi stužkami. Vznešené dámy sa však nevzdali korzetov, ibaže sa vyrábali v „aquatickej" verzii.

Roku 1851 - vyrobil američan Isaac Merritt Singer šijací šľapací stroj.

V rokoch 1851-1852 - započala americká firma Singer Sewing Machine Company v New Yorku výrobu a na takmer 100 rokov sa stala najväčším a najprogresívnejším výrobcom šijacích strojov na svete.

Od roku 1870 - do začiatku 20. storočia - sa v móde uplatňoval **secesný štýl** odievania. Oblečenie bolo pod vplyvom technického pokroku, prispôsobené bolo na športovanie a zásadám hygieny a umožňovalo pohodlný pohyb.

Odev ženy bol náročný na použité tkaniny a na spracovanie. Veľkú zmenu zaznamenala sukňa, jej spodný okraj sa rozširoval pomocou záhybov, plisovaním a volánov. Živôtik šiat i blúzka boli uzatvorené a zakončené golierom. Pás bol úzky, používal sa korzet. Línia v tvare písmena S bola neskôr zmenená na rovnú líniu. Módna sa stala blúza, jej strih vychádzal z pánskej košele.

Odev muža zdôrazňoval obrysy postavy, bol štíhly, nohavice sa žehlili do ostrých pukov. Košeľa mala tvrdý golier. Nastúpil frak a do spoločnosti sa začal nosiť smoking.

Odev z obdobia secesie

Až 80-tych rokoch - prenikla do ženskej módy kožušina[17]. V Európe lemovanie kožušinou a kožušina sama označovali hodnosť a kožuchy chránili pred zimou väčšinou len mužov. Ženy v tej dobe začali nosiť vo väčšom počte kožuchy, kožušinové rukávniky, goliere a čiapky. Najväčšej obľube sa tešil tuleň, činčila, strieborná líška, perzián, bobor a leopard.

Práčka z roku 1870

V rokoch 1883-1971 - žila módna návrhárka Coco Chanelová, ktorá spôsobila prevrat v ženskom obliekaní.

Roku 1884 - Francúz L. H. Chardonnet začal z nitrocelulózy vyrábať umelý hodváb.

Roku 1888 - bolo usporiadaná v belgických kúpeľoch Spa prvé finále súťaže krásy. Z 350 uchádzačiek sa do záverečného kola dostalo 26 žien. Vyhrala 18-ročná Guadelopčanka Creole Martha Soucaretová.

Kúpacie šaty z roku 1879

Roku 1893

- vynašiel americký inžinier Whitcomb Judson predchodcu dnešného zipsu. Jeho zatváracia spona slúžila na rýchlejšie zapínanie vysokých pánskych topánok[18]. Dobrý nápad bol však kvôli ťažkopádnemu vyhotoveniu spony spájajúcej háčiky s krúžkami nepraktický,

- bol vyrobený prvý sušič na vlasy. Poháňal ho plyn.

Šijací stroj zn. Elias Howe, vyrábaný v rokoch 1880-1890

Roku 1896 - sa vo Francúzsku objavil prvý kus bielizne, ktorý už viac menej pripomínal podprsenku. Avšak s dnešnými vzormi by sa dala porovnávať len ťažko. Bola oveľa pevnejšia, pretože namiesto látky bola použitá sieťka zo síce jemného, ale predsa len oceľového drôtu[19].

Koncom 19. storočia

- bola veľmi populárna turnýra - podložka pod sukňu, ktorú neskôr nahradilo jednoduché priliehavé kombiné,

- začali ženy a muži nosiť odlišnú, hodvábnu bielizeň[20],

- významným priekopníkom plávania sa stal Coubertin (vďaka nemu bolo plávanie zaradené medzi olympijské športy v roku 1896),

- muži plavci sa začali objavovať v priliehavých jednodielnych plavkách (modrobielych so zapínaním na gombíky vpredu, stehná a plecia mali zakryté). V podobných plavkách sa objavilo aj niekoľko odvážnych žien.

Až do konca 19. storočia

- sa ženy šnurovali.

V 19. storočí

- sa objavili prvé pojednania o umení šiť šaty podobné dnešným. Roku 1815 začal francúzsky krajčír Barde používať na označenie rozmerov strihov a šiat metrickú mieru. O 23 rokov neskôr, roku 1838, predložil základy svojej meracej metódy Francúz Lavigne. K týmto dvom Francúzom sa neskôr pripojil Nemec Heinrich Klemm, ktorý roku 1840 vypočítal prevodové miery pre 30 telesných veľkostí,

- sa začínajú na trhu objavovať lacnejšie vejáre dostupné širokým vrstvám. Ich list už nebol zdobený ručnou maľbou, ale niektorou z grafických techník.

[1] Už vtedy však poslanci prichádzali z versailleského národného zhromaždenia v čiernom fraku s cylindrom, avšak zo začiatku ešte v napudrovaných parochniach a krátkych nohaviciach po kolená.
[2] Doznievala vláda väzenia krinolín, pudrovaných hláv...
[3] Zmizli z neho ozdoby, farebnosť, mnohotvárnosť, ornamentálnosť, veselosť...
[4] Bolo to viac ako nebezpečné a púder mohol doslova priniesť poprášenú hlavu pod gilotínu.
[5] Celé ženské oblečenie sa niekedy bez ťažkostí vmestilo do jedného vrecka. Skúposť odevu často spôsobovala ženské zdravotné problémy.
[6] Vznikali tiež prvé zbierky starých vejárov, predovšetkým zo 16. a 17. storočia.
[7] Do Francúzska prišiel z Anglicka.
[8] Sám cisár sa zákazom nosenia mušelínu prejavil ako lekár a ekonóm, ktorý účinne ozdravil nielen ženské rodidlá, ale aj štátnu devízovú politiku.
[9] Rozširovali sukňu do žiadaného módneho tvaru.
[10] Niekedy aj modrý a hnedý.
[11] Z mužskej módy ako súčasť denného nosenia zmizol v prvej polovici 19. storočia a stal sa len slávnostným odevom.
[12] Niekedy aj pestro kvetovanú.
[13] O „umení" upravovať kravatu sa zachovalo aj niekoľko „učebníc".
[14] V dejinách módy už po tretí raz.
[15] Stala sa základným prvkom niektorých ľudových krojov.
[16] Išlo o praktický protiklad k drahocenným brošniam.
[17] Hoci Číňanky sa ňou ozdobovali už pred 3500 rokmi.

[18] Dovtedy sa zapínali gombíkmi.
[19] Predchodkyňa dnešnej podprsenky sa objavila až v roku 1913, a to v Spojených štátoch, kde si Mary Jacob, dcéra vynálezcu parníku Roberta Fultona vyrobila podprsenku z dvoch vreckoviek a ozdobných stúh. Svoj „vynález" neskôr predala firme Warner Brothers Corset Company, ktorá ho doviedla k dokonalosti a zarobila na tomto nápade milióny dolárov.
[20] Dovtedy si obliekali podobné plátené košele, v lete jednu, v zime dve aj tri.

Zdroje
Použitá, citovaná a odporúčaná literatúra:

• *Ako funguje svet?* Reader´s Digest Výber,
• *Ľudia a móda*, Zítek Odolen, Osveta-Bratislava, 1962,
• *Model Kompletní průvodce, jak se stát profesionální modelkou a modelem*, Marie P. Andersonová, prepísala Carole Andersonová Svojka a Vašut, 1995,
• *Od fíkového listu k džínom*, Jana Skarlantová, Grada Publishing, Praha, 1999,
• Týždenník *Plus 7 dní*,
• *Topmodelky Pohled do zákulisí*, Sandra Morrisová, Nakladatelství Slovart, Praha 1996,
• *Všeobecná encyklopédia pre mladých*, Mladé letá.